

P-R-K-F-V P-R-K-F-V [P-R-K-F-V] S. Prokofjev

Toť obvyklý skladatelův podpis! I své jméno sestavuje z pouhých souhlásek. Bach spatřil kdysi v písmenkách, jež tvořila jeho jméno, božské předznamenání melodie a učinil z nich melodický základ jedné své skladby. Souhlásky, které tvoří kostru Prokofjevova jména, jsou něco jako symbol neústupné důslednosti jeho talentu. Ze skladatelova díla, jako z podpisu, z něhož zmizely samohlásky, je vypuzeno vše, co je neurčité, přechodné, náhodné, vrtošivé, labilní. Tak se psávalo na starých ikonách, kde „Ržstvo Bcy“ zastupovalo „rožděstvo bogorodicy“. Přísný duch kánonu se projevoval v tom, že bylo odstraněno všechno náhodné, přechodné, pozemské Nemluvím o Prokofjevově hudební technice, vycituji jen ocelový zvuk bubnování souhlásek, vytukávajících jasnou myšlenku tam, kde mnozí jiní se utápějí v matných nuancích živlu samohlásek. Tak nějak asi píše své opery: neopírá se při tom o melodiku veršů, ale o hranatou kostnatost nerytmované prózy

P r k f v

*Nic prchavého. Nic náhodného.
Všechno jasné, přesné, dokonalé.
To je Prokofjev, Prokofjevova hudba.*

S. M. Ejzenštejn
1946

Zásnuby v klášteře

... Poznal jsem Sheridanovu „Dueňu“ v roce 1940. Zaujal mě jemný humor, okouzující lyrika, dynamika děje, zajímavá stavba syžetu, v němž každý obrat nutí, abychom na něj čekali se zájmem a netrpělivostí.

Když jsem přistoupil k práci na námět „Dueni“, otvíraly se přede mnou dvě cesty: první — abych v hudbě podtrhl komickou stránku, druhá — abych podtrhl lyriku. Vybral jsem si z těchto cest druhou. Zdálo se mi, že se nezmýlím, když obrátím na lyriku Dueni zvláštní pozornost. Láska dvou mladých optimistických a snivých párů — Luisy a Antonia, Kláry a Ferdinanda. Překážky na této cestě lásky, šťastné zásnuby, poezie Sevilly, v níž se děj odehrává, doznívající karneval, starobylý, opuštěný klášter. Ani v nejmenší míře jsem se nevzdal komických momentů u Sheridana tak oslnivých: starý don Jerome je zlostí tak zaslepen, že místo chůvy, která jej rozzlobila, vyžene z domu vlastní dceru, jež si oblékla její šaty, a tak sám napomůže uskutečnit její zamýšlený útěk za tím, koho miluje.

Lakomý Mendoza je tak zaslepen dukáty, že se dá podvést a vezme si místo mladé, okouzující Luisy její starou chůvu. Vznětlivý Ferdinand tak žárlí na svou milou, že je s to, aby považoval každou dívku, jež jde ve společnosti mladého člověka, za podvádějící jej Kláru.

Tyto postavy a komické situace, v nichž se ocitají, vystupují na lyrickém pozadí tím výrazněji, zejména když se komická qui pro quo rozehrají s naprosto vážnou tváří.

Libreto k opeře jsem si udělal sám. Operní pojetí syžetu mi však dalo některé nové možnosti. Tak v závěru prvního obrazu, po několikerém střetnutí milostně komického rázu, přináším hudební líčení pozvolna usínajícího města jako velkou baletní scénu. Využívám toho, že podle Sheridana je v tu dobu ve městě karneval. V dalším průběhu jsem si vymyslel, aby se děj jednoho z komických obrazů rozvíjel na zvukovém pozadí amatérského tria: tatíček Jerome muzicíruje se dvěma přáteli. Toto muzicírování je stále přerušováno odehrávajícími se intrikami a don Jerome, hrající na klarinet svůj zamilovaný menuet, požehná manželství své dcery s nepohodlným mu Antoniem místo s bohatým Mendozou, aniž co tuší.

P-R-K-F-V P-R-K-F-V [P-R-K-F-V] S. Prokofjev]

Struktura Sheridanovy hry obsahuje mnoho písní, což mi umožnilo, abych napsal celou řadu uzavřených zaokrouhlených čísel — serenád, ariet, duet, kvartet a velkých ánsámblů, aniž bych zdržoval chod děje.

Opera má 2 dějství a nazval jsem ji „Zásnuby v klášteře“, neboť slovo dueña se v ruštině nevžilo. Premiéra Zásnub se měla konat již roku 1941, avšak scénické realizaci tohoto představení zabránila válka.

1943

S. Prokofjev

V Prokofjevově osudu i tvorbě vystupují nejostřeji prvky tragické. To ovšem není v rozporu s jeho láskou k životu, ani s filosofickým optimismem, který mu pomohl, aby vykročil na velkou historickou cestu.

Na počátku našeho století se mistrů pokrokového umění zmocnil neklid. Ukázalo se, že zvetšelé estetické normy jsou lživé a protiumělecké. Sergej Sergejevič uměl nejen budovat, ale i rozbíjet. Tento navenek klidný, jakoby severský člověk, byl uvnitř neobyčejně vášnivý. Jako jeden z prvních vyjádřil v hudbě bouře svého století. Vyrostl v předrevolučních letech. Znal dokonale abecedu klasické harmonie a miloval opravdovou harmonii. Avšak ještě více miloval pravdu. Dovedl v umění slyšet dobu. Jeho cesta je v mnohém blízka cestě Pabla Picassa. Sergej Sergejevič také uměl pracovat v různých stylech, na každém kroku si odporovat, vše vyzkoušet a vše zahrnout a ve všem zůstat věrný svému cíli a svému uměleckému svědomí.

Zavrhl svět, v němž byl slavný. Chtěl pracovat pro svůj lid a pro budoucnost. Zakusil mnoho zkoušek, avšak neklesl na duchu. Nevzdal se, a zemřel duševně mlád, odvážný, nesmiřitelný. Byl to velký člověk, a ti, kdo přijdou po nás, nebudou moci pochopit těžkou a slavnou dobu, kterou my ještě můžeme nazvat naší dobou, jestliže se nezaposlouchají do děl Sergeje Prokofjeva a nezamyslí se nad jeho neobyčejným osudem.

1955

Ilja Erenburg

P-R-K-F-V P-R-K-F-V [P-R-K-F-V] S. Prokofjev

SERGEJ PROKOFJEV ZÁSNUBY V KLÁŠTEŘE

Lyricko-komická opera o 2 dějstvích

Libreto podle R. Sheridanovy komedie „Dueña“
napsal S. Prokofjev

Dirigent: Bohumil Janeček

Režie: Václav Věžník j. h.

Sbormistr: Karel Kupka

Výtvarník scény:

Výtvarník kostýmů: Josef Šálek j. h.

Choreografie: zasl. umělec Emerich Gabzdyl

Korepetice: Jaromír Šalomoun

don Jerome, sevillský šlechtic	Lubomír Procházka
don Ferdinand, jeho syn	Vladimír Mach
Luisa, jeho dcera	Radmila Minářová
Luisina dueña	Alena Havlicová
don Antonio	Josef Abel
Klára, Luisina přítelkyně	Eva Těluškinová
Mendoza, bohatý kupec	zasl. um. Jiří Herold
don Carlos, jeho přítel	Vojtěch Zounar
otec Augustin, opat kláštera	Jan Kyzlink
otec Benedikt	Karel Hanuš
otec Eustach	Jan Janda
otec Chartreuse	Miloslav Tolaš
I. novic	Karel Kožušník
II. novic	Eduard Šišlák
Lauretta	Libuše Otipková
Rosina	Ludmila Dejmková
Lopez	Ladislav Stankiewicz
Pablo	Radoslav Svozil
Pedro	Slavomír Schindler
Miguel	Arnošt Gruška
	Ivo Malíř

Napovídá: Libuše Bílková
Marie Pečínková

Inspiciet: Karel Raška
Jaroslav Deršák

OPERA STÁTNÍHO DIVADLA V OSTRAVĚ, LAUREÁT STÁTNÍ CENY

SERGEJ PROKOFJEV

žák R. Gliera, na petrohradské konzervatoři A. Ljadova, R. Korsakova a Čerepnina. Zde také studoval klavír a dirigování. Od roku 1918 až do roku 1932 pobýval v zahraničí na uměleckých cestách. Rozsáhlé dílo, zasahující do všech oborů, obsahuje tato stěžejní díla:

I. klav. koncert, II. klav. koncert, Sarkasmy pro klavír, I. houslový koncert, Skytskou suitu, balet Šut, operu Hráč, Klasickou symfonii, III. klav. koncert, operu Láska ke třem pomerančům, balet Ocelový skok, operu Ohnivý anděl, II. symfonii, IV. klav. koncert, balet Romeo a Julie, II. houslový koncert, hudební pohádku Péťa a vlk, kantátu Alexander Něvskij, operu Semjon Kotko, operu Zásnuby v klášteře, balet Popelka, operu Vojna a mír, V. symfonii, VI. symfonii.

Prokofjev žil v cizině od roku 1918—1932. Koncertoval v Japonsku, Americe a žil řadu let v Paříži. V roce 1932 se rozhodl pro konečný návrat do vlasti. V jeho rozhodnutí vrátit se domů byl veliký mravní, politický i umělecký čin. V cizině měl zaručenou skvělou uměleckou i společenskou dráhu — a přece nechtěl být trvale odtržen od rodné půdy.

Pařížský hudební kritik S. Moreaux vzpomíná na jedno z posledních setkání s Prokofjevem před jeho návratem do vlasti: „Mnoho se uvažovalo o pravém důvodu Prokofjevova návratu do Ruska — a zatím pravda byla prostá a jasná. Jednoho červnového jitra roku 1932 mi Prokofjev řekl: Jsem vám dlužen pravdu, která mě již dlouho skrytě trýznila. Mé inspiraci nesvědčí cizí vzduch, protože jsem Rus, a to nejhorší pro člověka jako jsem já, je život v exilu, aby zůstával v duchovním podnebí, které mé rase neodpovídá. Moji krajané a já nosíme svou zem všude s sebou. Přirozeně ne celou, nýbrž jen malý kousek, právě tolik, že zprvu jen trošku bolí, pak stále víc, až nakonec na to umíráme. Já musím zpět. Musím vidět opravdovou zimu a jaro, musím slyšet, jak mi v uších zní ruština, musím mluvit s lidmi, kteří jsou mé vlastní tělo a krev, aby mi vrátili něco, co mi chybí — jejich písně, mé písně. Zde jsem v nebezpečí, že zajdu na akademismus. Ano, můj příteli, já se vrátím.“

Prokofjevovo zahraniční údobí vytváří celek, jenž v sobě zahrnuje rozsáhlou řadu skladeb, dotýkajících se téměř všech hudebních žánrů.

Jmenujeme-li jen nejvýznačnější díla, patří sem I. houslový koncert, III. klav. koncert, opery *Láska ke třem pomerančům* a *Ohnivý anděl*, balety *Ocelový skok*, *Marnotratný syn*, IV. symfonie. Po návratu do vlasti se proboují k nové hudební řeči, novému hudebnímu výrazu, který by zpřístupnil jeho umění širokým vrstvám posluchačů. Výsledkem tohoto údobí jsou výrazná, vzrušující díla. Přesto, že Prokofjev stále přemýšlel o nutnosti psát hudbu pro široké, demokratické obecnstvo, varoval před primitivismem, před přizpůsobení se posluchači.

A právě zde se střetl s oficiálním názorem a stanoviskem Svazu sovětských skladatelů (1948), v jejichž teorii se stala otázka okamžité přístupnosti otázkou rozhodující. Stěžejní díla Prokofjevova sovětského údobí — *Alexandr Něvskij*, *Vojna a mír*, V. symfonie, *Zásnuby v klášteře* byla tehdy označena za díla krajně formalistická. Prokofjev se zúčastnil diskusí ÚV VKSb, ale k danému tématu zaujal nekompromisní stanovisko a ze svých zásad neustoupil. Teprve s odstupem deseti let, v roce 1958 bylo sňato z Prokofjevova jména nařčení protilidového formalismu.

Dnes, kdy doba sama, bez diskusí, zařadila jeho jméno mezi ta nejvýznamnější v hudební historii, je téměř nepochopitelné, že mohly vzniknout polemiky či pochybnosti nad silou takového nadání, originalitou a výrazností uměleckého profilu. A zamýšlíme-li se nad údobím oněch bojů za Prokofjeva, patřící sice nedávné, ale přece jen již historii, je nutné přiznat, že onu „prvou fázi boje o smysl a směr sovětské hudby vybojoval Prokofjev sám svou charakterností opravdového umělce.“

P-R-K-F-V P-R-K-F-V [P-R-K-F-V]

S. Prokofjev

OBSAH OPERY

I. dějství

V čas karnevalu v Seville. — Don Jerome má půvabnou dceru Luisu, po které touží bohatý kupec Mendoza. Aby dívku získal, nabídne donu Jeromovi podíly na svých obchodech. Ale Luisa již dávno zadala své srdce donu Antoniovi. A tak se rozvíjí příběh jedné milenecké dvojice.

Druhou představují Luisin bratr Ferdinand a její přítelkyně Klára, o jejichž osudech se dozvíte v následujících obrazech.

Nešťastná Luisa přemýšlí, jak se zbavit dotěrného nápadníka Mendozy, kterému je její otec tak nápadně nakloněn. Dueña dívce pomůže. Vymyslí docela jednoduchou léčku, do které se don Jerome chytne.

Přistihne dueňu s dopisem Luisina milence — dona Antonia — a rozhněván ji vyhání okamžitě z domu. Místo dueni však odchází převlečená Luisa, když si s dueňou tajně vzájemně vyměnily kostýmy. Současně se odvíjí příběh druhé milenecké dvojice Ferdinanda a Kláry. Zamilovaný mladík se dvoří své vyvolené s takovou vášní, že dívka vyděšena jeho útoky, hledá úkryt v klášteře.

Zatím se Luisa setká s Mendozou, a představuje se kupci jako Klára.

A Mendoza se sám chytá do pastí. Vymyslel totiž náramný plán. Kláru chce dát dohromady s Luisiným milencem, donem Antoniem, aby se tak zbavil nepříjemného soka. Aniž tuší, že dopomohl Luise ke štěstí, spěchá k jejímu otci, kde ho falešná Luisa — dueña vyzve k tomu, aby ji unesl.

V Mendozově domě se setká domnělá Klára — Luisa s Antoniem, který horlivě souhlasí s Mendozovým nápadem. A kupec spokojen, že se vše daří, unese Luisu - dueňu z Jeromova domu.

II. dějství

Nic netušící otec Jerome dostane omluvný dopis Mendozův současně s psaním své dcery Luisy, která ho prosí, aby požehnal jejímu štěstí. V domnění, že jde o Mendozu, dá Jerome k sňatku písemný souhlas.

Luisa s Antoniem zatím vyhledají Kláru v klášteře. Žárlivý Ferdinand však svou milovanou nepozná v úboru jeptišky a pronásleduje svou sestru s Antoniem v domnění, že jde o nevěrnou Kláru.

Závěr příběhu se odehraje v klášteře, kam spěchají Mendoza s Antoniem, aby vyprosili požehnání ke sňatku u opata.

Vtrhne tu však rozrušený Ferdinand a vyzve Antonia k souboji. Obě dívky však hbitě vysvětlí omyl, ke kterému došlo, a příběh končí svatbou obou mladých párů. Jen Mendoza — odchází domů s ostudou, se svou nepravou Luisou - dueňou.

Program vydalo Státní divadlo v Ostravě v redakci Evy Sýkorové — Typografická úprava Lubomír Kus. Vytiskly Moravské tiskařské závody, n. p., provoz 22, Hollarova 14. Cena 2 Kčs.

T 11 73589

S V E T R Y
H A L E N K Y
D Á M S K É
P R Á D L O
M Ó D N Í
D O P L Ň K Y

dobře nakoupíte v prodejních
Výrobního družstva invalidů

S L E Z A N K A

OSTRAVA
Gottwaldova třída 29
Výstavní ulice 1

v Porubě:	třída Vítězného února 645 Gottwaldova 805
v Karviné:	Gottwaldova 10
v Havířově II:	Gottwaldova 71
ve Frýdku Místku:	Šturzova 13

S L E Z A N K A ● V Ý R O B N Í D R U Ž S T V O I N V A L I D Ů